

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова Приймальної комісії
Національного університету
«Острозька академія»



Е. Б. Ш. Едуард БАЛАШОВ
«27» березня 2025 року

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ СЗ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»
для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії**



Острог-2025

Програма обговорена та узгоджена на засіданні кафедри міжнародних відносин (Протокол № 9 від 12 березня 2025 року).

Завідувач кафедри
міжнародних відносин



Тетяна СИДОРУК

Програма розглянута та схвалена на засіданні Приймальної комісії Національного університету «Острозька академія» (Протокол № 11 від 27 березня 2025 року).

Відповідальний секретар
приймальної комісії НаУОА



Марія МАТВІЙЧУК

\

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вступний іспит зі спеціальності СЗ Міжнародні відносини є формою вступного випробування для вступників на навчання для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності СЗ Міжнародні відносини.

Метою вступного іспиту зі спеціальності СЗ Міжнародні відносини є з'ясування рівня теоретичних знань та практичних навичок з міжнародних відносин вступників на основі освітнього ступеня магістра, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, здобутого за цією або іншою спеціальністю.

Результати вступного іспиту є складником конкурсного балу вступника відповідно до Правил прийому на навчання для здобуття ступеня доктора філософії та доктора наук у Національному університеті «Острозька академія» (Додаток 12 до Правил прийому на навчання для здобуття вищої освіти у Національному університеті «Острозька академія» в 2025 році).

II. ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Організація вступного іспиту зі спеціальності СЗ Міжнародні відносини та його проведення здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного університету «Острозька академія» (<https://vstup.oa.edu.ua/prijmalna-komisiya/polozhennya-prijmalnoi-komisii>), Положення про організацію та проведення вступних випробувань у Національному університеті «Острозька академія» (Додаток 15 до Правил прийому на навчання для здобуття вищої освіти у Національному університеті «Острозька академія» в 2025 році) та Правил прийому на навчання для здобуття ступеня доктора філософії та доктора наук у Національному університеті «Острозька академія» (Додаток 12 до Правил прийому на навчання для здобуття вищої освіти у Національному університеті «Острозька академія» в 2025 році).

Вступний іспит проводиться комплексно у письмовій формі за екзаменаційними білетами, та включає питання із таких Модулів: «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини, світова політика і глобальний розвиток», «Зовнішня політика держав світу. Україна в сучасній системі міжнародних відносин». Екзаменаційні білети формуються в обсязі програми вищого рівня освіти магістра зі спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, СЗ Міжнародні відносини та включають 3 питання (по 1 питанню з кожного Модуля).

Вступний іспит проводиться відповідно до Розкладу вступних випробувань, який схвалюється на засіданні Приймальної комісії НаУОА, затверджується ректором університету, та оприлюднюється на офіційному веб-сайті НаУОА за покликанням: <https://vstup.oa.edu.ua/aspirant/rozkladi-vstupnih-viprobuvan>.

III. ВИМОГИ ДО РІВНЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ

Для здобуття освітнього-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності СЗ Міжнародні відносини можуть вступати особи, які здобули освітній ступінь магістра, освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за цією або іншою спеціальністю.

Під час вступного іспиту вступники мають продемонструвати знання, уміння та навички в галузі міжнародних відносин, здатність вирішувати типові професійні завдання та продемонструвати належний рівень підготовки за 3 змістовими Модулями Програми:

Модуль 1. «Теорія міжнародних відносин»:

Знати:

- основні поняття науки про міжнародні відносини;
- теоретичні підходи до дослідження міжнародної політики;

- принципи функціонування, головні тенденції і закономірності розвитку міжнародних відносин;
- основних акторів, явища і процеси міжнародного життя.

Вміти:

- використовувати знання з теорії міжнародних відносин для аналізу міжнародних процесів;
- об'єктивно аналізувати міжнародно-політичну інформацію, обробляти її з допомогою сучасних методів.

Модуль 2. «Міжнародні відносини, світова політика і глобальний розвиток»:

Знати:

- особливості еволюції системи міжнародних відносин від стародавніх часів до сьогодення;
- тенденції глобального розвитку та світового політичного процесу на сучасному етапі.

Вміти:

- використовувати знання з історії міжнародних відносин для аналізу міжнародних процесів;
- використовувати історичні джерела для аналізу основних тенденцій і процесів у сфері міжнародних відносин, регіональних процесів і світової політики;
- простежувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і тенденціями світової політики, формулювати уроки з досвіду минулого.

Модуль 3 «Зовнішня політика держав світу. Україна в сучасній системі міжнародних відносин»:

Знати:

- принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою;
- особливості визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень;
- природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

Вміти:

- застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо;
- використовувати здобуті знання для визначення засад, особливостей, основних напрямків, глобальних та регіональних пріоритетів зовнішньої політики держав.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Перелік питань з Модулю 1. «Теорія міжнародних відносин»

1. Міжнародні відносини як специфічна сфера суспільного буття та об'єкт політологічного дослідження.
2. Теорія міжнародних відносин: генеза, предметна галузь, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.
3. Основні особливості, універсальні закономірності і сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин.
4. Класична традиція в теорії міжнародних відносин (аналіз праць Фукідіда, Н. Макіавеллі, Т. Гоббса).
5. Ліберально-ідеалістична традиція в теорії міжнародних відносин (аналіз праць І. Канта, Г. Гроція).
6. Реалістична парадигма міжнародної політики Г. Моргентау. Неореалізм К. Волтца.
7. Ліберально-ідеалістична парадигма в теорії міжнародних відносин.
8. «Великі суперечки» в теорії міжнародних відносин.
9. Поняття “транснаціоналізму”. Концепції “транснаціоналізації” Дж. Ная, Р. Кеохейна.
10. Марксизм і неомарксизм в теорії міжнародних відносин. Світ-системний аналіз І. Валлерстайна.
11. Цивілізаційний підхід в теорії міжнародних відносин (вчення М. Данилевського, А. Тойнбі, О. Шпенглера, С. Гантінгтона).
12. Поняття “системи міжнародних відносин”. Історичний та політологічний підходи до аналізу міжнародних систем.
13. Еволюція міжнародної системи: від Вестфальського миру (1648 р.) до постбіполярної системи міжнародних відносин.
14. Типологія міжнародних систем у концепціях Р. Арона, М. Каплана.
15. Поняття “учасник міжнародних відносин”. Типи міжнародних акторів та їх ієрархія.
16. Поняття “держава”. Функції держави та форми державного правління.
17. Національна держава в сучасних міжнародних відносин. Класифікації держав у міжнародній системі.
18. Недержавні учасники міжнародних відносин. Роль міжнародних міжурядових і неурядових організацій у сучасній світовій системі.
19. Поняття «міжнародна організація». Типологія міжнародних організацій.
20. Поняття «національні інтереси». Структура національного інтересу та типології національних інтересів.
21. Цілі, засоби і стратегії учасників міжнародних відносин: поняття, типології.
22. Основні компоненти зовнішньополітичної могутності міжнародного актора.
23. Роль сили в міжнародних відносинах. Збройне насилля і його форми.
24. Поняття “національної безпеки” і “міжнародної безпеки”. Нові загрози міжнародній безпеці.
25. Поняття “дипломатії”, її форми і методи. Особливості сучасної дипломатії.
26. Співвідношення права і моралі як регуляторів міжнародних відносин. Теоретичні підходи до трактування місця моралі в міжнародних відносинах.
27. Поняття “міжнародної інтеграції”. Типологія інтеграційних процесів. Стадії міжнародної інтеграції.
28. Поняття “міжнародного конфлікту”. Типологія конфліктів. Фази розвитку міжнародного конфлікту.
29. Війна як явище суспільного життя. Типологія воєн. Вчення К. фон Клаузевіца про війну.
30. Поняття «зовнішня політика». Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики держави. Інструменти і цілі зовнішньої політики.

Перелік питань з Модулю 2. «Міжнародні відносини, світова політика і глобальний розвиток»

1. Вестфальська світополітична модель міжнародних відносин: основні характеристики.
2. Віденська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, причини руйнування.
3. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, причини руйнування.
4. Ялтинсько-Потсдамська система міжнародних відносин: часові межі, особливості, головні актори, проблеми.
5. Особливості сучасної системи міжнародних відносин та сучасного світового порядку.
6. Ерозія Вестфальської системи міжнародних відносин: причини і прояви.
7. Глобалізація як тенденція сучасного світового розвитку: поняття, основні прояви, позитивні й негативні наслідки.
8. Трансформація національного суверенітету в умовах глобалізації. Держава в умовах глобалізації.
9. Роль універсального актора на міжнародній арені: Ліга Націй, ООН.
10. Проблеми і перспективи реформування ООН.
11. Глобальні проблеми сучасності: міжнародний тероризм як глобальна проблема.
12. Глобальні проблеми сучасності: поширення зброї масового знищення, перенаселення Землі, бідність, екологія.
13. Регіоналізм і формування регіональних блоків. Порівняння регіональної інтеграції в Північній та Південній Америці, Європі, континентальній Євразії, Азійсько-Тихоокеанському регіоні.
14. Регіональні системи безпеки. Порівняльний аналіз проблем безпеки в європейському і азійсько-тихоокеанському регіонах: основні учасники, інститути, загрози.
15. Основні тенденції розвитку системи міжнародних відносин наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття: глобалізація, регіоналізм, інтеграція, демократизація та ін.
16. Суть понять «глобальне регулювання», «глобальне управління». Глобальне регулювання у ХХ ст., альтернативні моделі глобального управління.
17. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку. Роль та місце формату груп великих держав у сучасному світовому порядку: «Велика сімка». «Велика двадцятка».
18. Геополітична ситуація у світі після закінчення «холодної війни». Геополітична динаміка посткомуністичного світу та суперечності геополітичного визначення України.
19. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.
20. Організація Північно-Атлантичного договору: історичний аспект утворення і розвитку, принципи діяльності і організаційна структура, трансформація в постбіполярну епоху.
21. Проблеми і перспективи розширення Північноатлантичного Альянсу.
22. Характеристика регіональної інтеграції у Північній Америці. Перспективи панамериканського інтеграційного процесу.
23. Історичний аспект формування Європейського Союзу. Роль Маастрихтського і Лісабонського договорів у розвитку європейської інтеграції.
24. Процес розширення Європейського Союзу, особливості інтеграції до ЄС держав Центрально-Східної Європи та Західних Балкан.
25. Проблеми і перспективи подальшого розширення ЄС.
26. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: АСЕАН, АТЕС, інші регіональні організації.
27. Релігійний чинник у міжнародних відносинах та геополітика світових релігій. Ісламський чинник у сучасній світовій політиці.
28. Енергетичний чинник у світовій політиці. Енергетична політика країн та регіонів –

основних виробників та споживачів енергоресурсів.

29. Економізація сучасної світової політики: роль провідних валютно-фінансових та економічних інститутів (МВФ, Світовий банк, СОТ) у міжнародних відносинах

30. Поняття «демократизації» в міжнародних відносинах. Динаміка зростання кількості демократичних держав у світі, «хвилі демократизації», «неліберальні», «гібридні» демократії.

Перелік питань з Модулю 3. «Зовнішня політика держав світу. Україна в сучасній системі міжнародних відносин»

1. Зовнішньополітична стратегія США після закінчення «холодної війни». США як єдина наддержава і світовий лідер за умов однополюсної міжнародної системи.

2. Специфіка зовнішньополітичної діяльності адміністрацій Б. Клінтона Дж. Буша, Б.Обами, Д. Трампа, Дж. Байдена.

3. Об'єднання Німеччини, її роль і місце у новій Європі. Особливості німецької позиції щодо поглиблення європейської інтеграції та розширення західних структур (ЄС, НАТО) на схід.

4. Франція як велика держава: роль та місце у європейських і світових процесах.

5. Велика Британія у сучасних міжнародних відносинах: специфіка участі в європейських інтеграційних процесах, «особливі відносини» зі США.

6. Пріоритети зовнішньої політики Італії на сучасному етапі. Роль Італії у загальноєвропейській та субрегіональній політиці.

7. Зовнішня політика незалежної України: засади, пріоритети, напрямки.

8. Геополітичне становище України в умовах сучасних європейських процесів і глобальних трансформацій ХХІ ст.

9. Проблема визначення національних інтересів України.

10. Стратегічне партнерство у зовнішній політиці України.

11. Стратегічне партнерство України та США.

12. Україна в європейських регіональних організаціях: ОБСЄ, Рада Європи.

13. Європейська інтеграція України як стратегічний напрям розвитку країни: здобутки і проблеми.

14. НАТО як основна структура колективної безпеки на євроатлантичному просторі і перспективи євроатлантичної інтеграції України.

15. Україна як регіональна держава: інтереси в Центрально-Східній Європі, Чорноморському басейні.

16. Російсько-українська війна.

17. Національна безпека України: чинники нестабільності.

18. Цивілізаційна ідентифікація України та її вплив на зовнішньополітичну орієнтацію держави.

19. Еволюція політики США та Заходу щодо України в постбіполярну епоху.

20. Еволюція зовнішньої політики Російської Федерації.

21. Сучасна зовнішня політика Росії в пошуках імперської самоідентифікації.

22. Динаміка економічного і політичного розвитку країн Східної Азії в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Особливості двосторонніх та багатосторонніх відносин у регіоні.

23. Китай у сучасній системі міжнародних відносин і світовій політиці.

24. Японія в сучасній системі міжнародних відносин.

25. Корейська проблема в сучасних міжнародних відносинах.

26. Країни Південної Азії в сучасних міжнародних відносинах. Проблема індійсько-пакистанських відносин, ядерна проблема в регіоні.

27. Історія та сутність близькосхідної проблеми. Проблеми та перспективи врегулювання арабо-ізраїльського конфлікту.

28. Ядерна програма Ірану і позиції основних світових акторів щодо неї.

29. Сучасні тенденції міжнародних відносин в Африці, інтеграційні процеси на континенті. Політика провідних країн світу щодо Африки.

30. Актуальні проблеми міжнародних відносин в Латинській Америці. Інтеграційні блоки і зовнішньополітична активність провідних країн регіону.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ, СТРУКТУРА ОЦІНКИ ТА ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ

Вступний іспит проводиться комплексно у письмовій формі за екзаменаційними білетами.

Результати вступного іспиту зі спеціальності оцінюються за 100-бальною шкалою та визначаються як сума балів, одержаних за відповіді на 3 питання екзаменаційного білету (1 питання – 34 бали, 2 питання – 33 бали, 3 питання – 33 бали).

$$\text{Підсумковий бал} = \text{П1} + \text{П2} + \text{П3}$$

Максимальна оцінка, яку може отримати вступник 100 балів.

Критерії оцінювання вступників за результатами складання вступного іспиту наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1.

Бал	Критерій оцінювання
30-33 (34)	вступник в аспірантуру бездоганно засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питання; самостійно, грамотно та послідовно з вичерпною повнотою відповів на питання; демонструє глибокі та всебічні знання, логічно будує відповідь; висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем; вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, логічно та обґрунтовано будувати висновки.
25-29	вступник в аспірантуру добре засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питання, аргументовано викладає його; розкриває основний зміст питання, дає неповні визначення понять, допускає незначні порушення в послідовності викладення матеріалу та неточності при використанні наукових термінів; нечітко формулює висновки, висловлює свої міркування щодо тих чи інших проблем, але припускається певних похибок у логіці викладу теоретичного змісту.
20-24	вступник в аспірантуру в основному засвоїв теоретичний матеріал щодо змісту питання; фрагментарно розкриває зміст питання і має лише загальне його розуміння; при відтворенні основного змісту питання допускає суттєві помилки, наводить прості приклади, непереконливо відповідає, плутає поняття.
0-19	вступник не засвоїв зміст питання, не знає основних його понять; дає неправильну відповідь на запитання

Результати вступних іспитів оголошуються вступникам у день складання іспиту.

Результати вступного іспиту є складником конкурсного балу вступника відповідно до Правил прийому.

Для допуску до участі у конкурсному відборі вступнику необхідно набрати щонайменше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Ті вступники, які отримали менше 60 балів до участі в конкурсному відборі не допускаються.

Переведення отриманих вступником балів за вступні іспити до шкали 100–200 здійснюється відповідно до Таблиці 2.

Таблиця 2.

Підсумковий бал	Бал за шкалою 100-200
1	101
2	102
3	103
4	104
5	105
6	106
7	107
8	108
9	109
10	110
11	111
12	112
13	113
14	114
15	115
16	116
17	117
18	118
19	119
20	120
21	121
22	122
23	123
24	124
25	125
26	126
27	127
28	128
29	129
30	130
31	131
32	132
33	133
34	134
35	135
36	136
37	137
38	138
39	139
40	140
41	141
42	142
43	143
44	144
45	145
46	146
47	147

Підсумковий бал	Бал за шкалою 100-200
51	151
52	152
53	153
54	154
55	155
56	156
57	157
58	158
59	159
60	160
61	161
62	162
63	163
64	164
65	165
66	166
67	167
68	168
69	169
70	170
71	171
72	172
73	173
74	174
75	175
76	176
77	177
78	178
79	179
80	180
81	181
82	182
83	183
84	184
85	185
86	186
87	187
88	188
89	189
90	190
91	191
92	192
93	193
94	194
95	195
96	196
97	197

48	148
49	149
50	150

98	198
99	199
100	200

V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Модуль 1. «Теорія міжнародних відносин»

1. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. – Львів : Літопис, 2012. – 168 с.
2. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища: аналіт. доп. / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НІСД, 2015. – 210 с.
3. Зовнішня політика України: Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 348 с.
4. Капітоненко М. Теорія міжнародних відносин. – Чернівці, 2019. – 272 с.
5. Кіссінджер Г. Світовий порядок. – К., 2017. – 512 с.
6. Мальський М., Мацях М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. – 461 с.
7. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. – К. : Основи, 2019. – 376 с.
8. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посіб. / С.О. Шергін. – Дипломатична академія України при МЗС України, 2013.

Модуль 2. «Міжнародні відносини, світова політика і глобальний розвиток»

1. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. – Львів : Літопис, 2012.
2. Брусиловська О.І. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. – сер. XVII ст. н.е.): навч.-метод. посібн. для студ. ОНУ ім. І.І. Мечникова / О.І. Брусиловська, І.М. Коваль. Одеськ. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2013.
3. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. К., 1995.
4. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи. Світова політика. К., 2001.
5. Кучик О., Мацях М. Міжнародні відносини і світова політика. Методичні вказівки та рекомендації до академічного курсу. Львів, 2005. 29 с.
6. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. Харків, 2020. – 256 с.
7. Корсунський С. Як будувати відносини з країнами Азії: К.:Віват, 2021. – 288 с.
8. Макфол М. Від Холодної війни до Гарячого миру. К. 2021. – 496 с.
9. Мартиненко А.К., Мартиненко Б.А. Міжнародні відносини 1945 – 1975 років: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавництво Ліра&К, 2007.
10. Марущак М.Й. Історія міжнародних відносин XX сторіччя. Вінниця: НОВА КНИГА, 2008.
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки): Підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. К., 2001.

Модуль 3. «Зовнішня політика держав світу. Україна в сучасній системі міжнародних відносин»

1. Бжезінський З. Стратегічне бачення: Америка і криза глобальної влади. – Львів : Літопис, 2012. – 168 с.

2. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища: аналіт. доп. / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НІСД, 2015. – 210 с.

3. Зовнішня політика України: Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 348 с.

4. Кіссінджер Г. Світовий порядок. – К., 2017. – 512 с.

5. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. Харків, 2020. – 256 с.

6. Корсунський С. Як будувати відносини з країнами Азії: К.:Віват, 2021. – 288 с.

7. Макфол М. Від Холодної війни до Гарячого миру. К. 2021. – 496 с.

8. Хаас Р. Розхитаний світ. Зовнішня політика Америки і криза старого ладу. – К. : Основи, 2019. – 376 с.

VI. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Кожен вступник під час складання вступного іспиту повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності, а саме:

- самостійно виконувати завдання;
- не принижувати будь-яким чином гідність інших вступників, учасників освітнього процесу, запобігати таким діям з боку інших осіб;
- дотримуватися правил ділового етикету в поведінці та норм культури спілкування у комунікації зі вступниками, викладачами та співробітниками НаУОА;
- не використовувати телефон або гаджети під час проведення вступного іспиту;
- не використовувати службові або родинні зв'язки для отримання нечесної переваги.